

ADATOK A MAGYAR ETYMOLOGIAI SZÓTÁRHOZ.

I.

ábrándozik. Már a XVIII. század végén olvasható Kármán Urániájában (1794): „[a szobákból] a' Tenger' Tsapdosásainn lehetett *ábrándozni*.“ (I. 205.). — „Oh te kedves zöld Setéttség, Titkaim! Meg-hittje! melly édes alattad az *Ábrándozás*.“ (II. 203.) — „Én Ablakomnál *ábrándozom*, és késérik Szemeim a' leeső Hopelyheket.“ (III. 140.) — A jelentés teljesen a mai.

alvé. „El-eljárnak a süteményárús — vagy mint Budapesten nevezik a l v é-s — gyerkőczével jégre sinkozni.“ Aszalay J. Szellemi omnibus. 1855. II. 182.

badárka: Kedveskedő megszólítás (EtSz. 1. badár.) Simai Kristóf: Mesterséges Ravaszság cz. vigjátékában (1775): „ti vattok itt édes badárkám! De ki örömet látlak benneteket, édesseim.“ Kisz. Társ. Nemz. Kvtára. IX, 354.

balék. Arany László a Délibábok hőseiben (1872) *balik* alakban írja: „Értette a kártyát és a billardot, — Velök virasztott olykor hajnalig; — Biztosra vett ő duplát, triplát, quartot, — Süldőjogász korában sem *balik* . . .“ (I. én. 23. vsz.)

ballada. Még teljesen német *ballade* alakban már a Mondolatra való Feleletben előkerül (1815):

'S ez új nép Romanzot 's Balladékat betsül

'S Gyöngyösit nem tartja senki legfőbb betsül. (74. l.)

bárd. Mai alakjában már Kölcsey: Nemzeti Hagyományában: „a' német új Literatúrának Bárdjai.“ (Élet és Literatúra. 1826. 35. l.)

biliárd. Apor Péter írja a Metam. Trans.-ben, hogy 1693-ban, Kolozsvárt, a Farkas-utczában volt a seminarium kertje, „annak az végiben volt egy szép nyáriház, abban volt zöld táblajáték, az kit most *piliárd*nak hínak, de ha akkor mondottad volna hogy *piliárd*; más azt tudta volna, hogy azt mondod, hogy az *pili* árt[?]; azon az páterek és mesterek játszottanak, néha az urfiak és nemesember gyermekei is.“ (Magy. Tört. Eml. XI. 430). *Táblajáték* itt nyilván asztalon való játékot vagy játékasztalt jelent.

büzbáz, Fábíán Gábor írja 1874-ben: „Elhidd, sehol, semmit b ü z b á z le nem írtam; az értelmet mindenütt jól megrágicsáltam“ (Abafi Figyelő IV, 35.) Jelentése: elhamarkodva, hánydel-vesdel módra. Magam is hallottam Aradon (Fábíán aradi volt): „Ezt nem

lehet csak úgy *bizbáz* megcsinálni, ehhez idő kell.“ Melléknévül is használják: *bizbáz* ember = szeles, hebehurgya.

cifráz jelentései közé fölveendő: kertel, kerülget, teketóriáz: „Ne cifrázd már, mondd ki nyíltan és őszintén.“

cinke: „cinkét fog az orra‘ nem annyira a hidegtől *megpirosodott*, hanem inkább *megkékült* orra áll, mivel *kék* czinke van, de *piros* nincs.

cintányér: hangszer (vö. EtSz. *cincina*); külön czímszónak is veendő, mert semmi köze sincs a *cin*: *stannum* szóhoz, hanem valószínűleg a ném. *cinelle*, osztr. *tschinelln* szóhoz tartozik; hozzájárulhatott a hangutánzó *cin* is.

cíva = debreczeni *cívis* felesége. Jókai előtt Kuthy Lajos: Egy iskolai kaland cz. novellájában: „Hogy szülné kilenczet egyhúzómban az a‘ ripacsos *cíva*“ (Jegyzetben: „a‘ polgárnő‘ torzcíme.“) Kuthy L. Novellák. V. köt. 145. l. 1844.

csája: „[hajdan Budán] illatozott a töltött káposztává dicsőült török „szárma“ és gőzölt a „csája“ (nem teaféle kotyvalék, hanem húsos derelye).“ Ágai Adolf: Utazás Pestről Budapestre. 1908. 137. l.

derü. A NyÚSz. szerint Szemere Pál elvonása a *derüre-borúra* szópárból 1817. Egy 1780-ból származó iskolai drámában, Szentés Reginald: *Rusticus imperans* cz. darabjában olvasható mint indulatszó (?): „Demilus. Hallod-e, Democles! ma a díszes vigaság vendége ez udvarnak. — Herus. (Hausit; postea.) *Haj! derü!* — Stasimus. Halljátok-e, a király?“ — Mit jelent itt a *derü* felkiáltás az iszákos kovács ajkán, nem tudom. L. Kisf. Társ. Nemzeti Kvtára IX. 429.

kortes. „a magnás [!] és közuemes, vagyis *cortes* (Cortes és Guerilla nevezeteket Spanyolhon ajándékozá nekünk).“ Aszalay József: Szellemi Omnibus. 1855. I, 100. és III. 193.

Sajtóhibák: a *bitang* cikkben a jelentések számozása „4. vulgivagus . . . 4 nequam . . . 5 spurius“: 4 . . . 5 . . . 6-ra javítandó; ugyanígy a *bitó* cikkben 5 . . . 6 . . . 6:5 . . . 6 . . . 7-re; a *bújik* cikkben a *búvák* származék az idézett Magy. Fűvészkönyvben kétszer is *búvák* alakban fordul elő; — *cikk* alatt: Ethn. IX, 142, helyesen: 402.

TOLNAI VILMOS.